

แสงส่องใจ

ของ

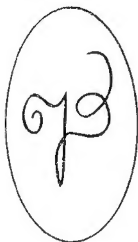
สมเด็จพระญาณสังวร

ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ในพระสังฆราชูปถัมภ์
พิมพ์ถวายเป็นมุทิตาสักการะ
เนื่องในการรับพระราชทานสมณศักดิ์
เป็นพระราชาคณะ

พระอรรถกิจโกศล

วัดบวรนิเวศวิหาร

๕ ธันวาคม ๒๕๒๕

แสงส่องใจ

ของ

สมเด็จพระญาณสังวร

ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ในพระสังฆราชูปถัมภ์
พิมพ์ถวายเป็นมุทิตาสักการะ
เนื่องในการรับพระราชทานสมณศักดิ์
เป็นพระราชาคณะ

พระอรรถกิจโกศล

วัดบวรนิเวศวิหาร

๕ ธันวาคม ๒๕๒๕

งานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ประจำปี ๒๕๒๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งสมณศักดิ์ให้ พระครูปริยัติสารโสภณ (อภิพล ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดบวรนิเวศวิหาร และรักษาการเจ้าอาวาสวัดญาณสังวราราม เป็นพระราชาคณะมีราชทินนามตามสมณศักดิ์ว่า พระอรรถกิจโกศล บรรดาศิษยานุศิษย์ อุบาสกอุบาสิกา วัดบวรนิเวศวิหาร ต่างก็ชื่นชมยินดีอนุโมทนาสาธุการในพระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้โดยทั่วกัน

พระครูปริยัติสารโสภณ ท่านได้มาช่วยงานสร้างวัดญาณสังวราราม อ. บางละมุง จ. ชลบุรี สนองงานท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวร จนวัดสำเร็จใหญ่โตโอฬาร และมีงานที่จะต้องปฏิบัติอีกมาก ประจวบกับชาวยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ในพระสังฆราชูปถัมภ์ ได้มีส่วนช่วยงานสร้างวัดญาณสังวรารามด้วย จึงมีความใกล้ชิดสนิทสนมในพระครูปริยัติสารโสภณ ทำให้ศรัทธาเลื่อมใสในปฏิปทาวัตรปฏิบัติของท่าน จึงพลอยชื่นชมยินดีที่ทราบข่าวการได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ในครั้งนี้ และเห็นควรจะได้

พิมพ์หนังสือแสงส่องใจ ของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวร ถวายท่านเพื่อแจกแก่ผู้มาร่วมแสดงมุทิตาสักการะ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวร อนุญาตให้พิมพ์ได้ตามความประสงค์

ชาวยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ในพระสังฆราชูปถัมภ์ ขออธิษฐานจิต ให้พระอรรถกิจโกศล จงนิรมลจาก ทุกข์ โศก โรค ภัย เจริญในธรรมปฏิบัติ เป็นกำลังของวัด ของพระศาสนาไปตราบชั่วกาลนาน

อธิก. สวัสดิมงคล

ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี
ในพระสังฆราชูปถัมภ์
๕ ธันวาคม ๒๕๒๕

แสงส่องใจ

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้แปลความว่า “ตนเทียวเป็นคติของตน” คือตนนั่นแหละจักเป็นผู้พาตนไป จักเป็นทางนำตนไป ไปดีไปชั่ว ไปสว่างไปมืด ไปอย่างไรก็ได้ทั้งนั้นแล้วแต่ตนจะพาตนเองไป ที่มักกล่าวว่าคนนั้นพาคนนี้ไปดีไปไม่ดี ความจริงไม่ถูกต้อง ไม่มีผู้ใดจะพาใครไปได้นอกจากเจ้าตัวเองจะเป็นผู้พาตัวเองไป ผู้อื่นเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น.

ถ้าตัวเองไม่พาตัวเองไปดีแล้ว ก็ไม่มีผู้ใดอื่นจะสามารถพาไปดีได้อย่างแน่นอน หรือถ้าตัวเองไม่พาตัวเองไปชั่วแล้ว ก็ไม่มีผู้ใดอื่นจะสามารถพาไปชั่วได้อย่างแน่นอน เช่นมีผู้มาชวนให้ทำบาป ถ้าตัวเองไม่ทำตามก็จะไม่ได้ทำบาป หรือถ้ามีผู้มาชวนให้ทำบุญ ถ้าตัวเองไม่ทำตามก็จะไม่ได้ทำบุญ ไม่ว่าในเรื่องใดทั้งนั้นถ้าตัวเองไม่เห็นดีเห็นงามตามไปด้วยแล้ว ไม่ทำตามแล้ว ก็จะไม่มีผู้ใดมานำได้ ตนเองเท่านั้นจักนำตนไปได้ทุกที่ทุกทาง ทั้งที่ดี ทั้งที่ชั่ว.

ควรตั้งปัญหาถามตนเองว่าชอบจะพาตนเองไปสู่ที่ดีหรือที่ชั่ว ที่สว่างหรือที่มืด น่าจะมีคำตอบตรงกันทั้งหมดว่าชอบจะพาตนเองไปสู่ที่ดีที่สว่าง ไม่ใช่ที่ชั่วที่มืด เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องรู้ต่อไป ว่าผู้นำคือตนเองนั้นจะต้องรู้ลู่ทางไปสู่ที่ดีที่สว่างให้ถนัดชัดแจ้ง ไม่เช่นนั้นก็จะพาตนไปไม่ถูก นั่นก็คือต้องรู้ว่าทำอย่างไรจึงจะไปสู่ที่ดีที่สว่างไม่หลงไปสู่ที่ชั่วที่มืด.

เราเป็นพุทธศาสนิก มีโอกาสดีอย่างยิ่งอยู่แล้ว พระพุทธศาสนาชี้ทางดีทางสว่างไว้ละเอียดลออชัดแจ้ง ดีน้อยดีมาก สว่างน้อยสว่างมาก มีชี้ไว้ชัดเจนในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าผู้ทรงตรัสรู้แล้วทรงเห็นแจ้งทุกสิ่งทุกอย่างได้ทรงมีพระมหากรุณาแสดงไว้เพื่อพุทธ-ศาสนิกได้ดำเนินตามไปถูกต้อง ได้ไปถึงที่ดีที่สว่างอย่างง่ายดาย ไม่ต้องลำบากคลำทางให้ยุ่งยาก สำคัญที่ว่าเราพุทธศาสนิกจะต้องศึกษาพระธรรมคำที่ทรงสั่งสอนไว้ต้องปฏิบัติตาม เปรียบดั่งพระพุทธองค์ทรงตามประทีปไว้แล้ว เราก็ต้องอย่าปิดตา แต่จงลืมตาดูให้เห็นแสงประทีปนั้น เห็นทางที่มีแสงประทีปนั้นส่องอยู่ แล้วดำเนินไปตามทางที่สว่าง เพื่อให้ไม่ประสบพบภยันตราย

ที่แอบแฝงอยู่ในความมืด ควรสังเกตว่าความสำคัญไม่ได้อยู่แต่ที่แสงประทีปซึ่งพระพุทธองค์ทรงจุดตามไว้ให้ แต่อยู่ที่ตนเองของทุกคน ถ้าพากันปิดตาเสียแล้วเดินก็ย่อมจะไปสู่ที่มืด ไปสู่ที่ชั่ว ที่มีอันตรายร้อยแปดประการได้ แต่ถ้าพากันลืมตาขึ้น ดูให้เห็น แล้วก็เดินไปตามทางที่สว่างนั้น ก็ย่อมจะไปสู่ที่สว่าง ไปสู่ที่ดี นี่แหละที่ท่านกล่าวว่าตนเป็นคติของตน คือเป็นทางไปของตน เป็นผู้พาตนเองไป.

ไม่มีผู้ใดอยากมีหนทางชีวิตที่มืด มีแต่ต้องการมีหนทางชีวิตที่สว่างด้วยกันทั้งนั้น เพราะฉะนั้นก็ต้องอบรมตนให้รู้จักทางให้ดี ทางมืดก็ให้รู้ ทางสว่างก็ให้รู้ ทางไปสู่ที่มืดก็ให้รู้ ทางไปสู่ที่สว่างก็ให้รู้ รู้แล้วก็ศึกษาวิธีเดินทางให้จงดี เดินทางสว่างนั้นท่านเดินกันอย่างไรต้องศึกษาให้ดี เดินอย่างไรจึงจะเป็นเดินทางมืด และต้องรู้ว่าขึ้นชื่อว่าทางมืดต้องมีอันตรายแอบแฝงอยู่อย่างไม่ต้องสงสัย จึงไม่ควรเสี่ยงเดินส่งเดชไป อบรมใจให้ดีให้ตาสว่างจะได้เดินถูกทาง สามารถทำตนให้เป็นคติที่ดีของตนได้.

พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธพรหมเทพ ไม่เป็นการหลง

ผิดที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาถึงพระพุทธเจ้าพระธรรมพระสงฆ์เป็นสรณะจะเข้าใจว่าพระรัตนตรัยนั้นเปรียบดังแสงอาทิตย์ยามเที่ยงวันที่สว่างเจิดจ้ากล้าแรง พรหมเทพนั้นเปรียบดังแสงเทียนที่มีความสว่างเทียบไม่ได้เลยกับความสว่างของแสงอาทิตย์ยามเที่ยงวัน แต่ถึงกระนั้นก็มีบางครั้งบางคราวที่อาจได้ประโยชน์จากแสงเทียนดวงน้อย ๆ นั่นก็คือในคราวที่แสงสว่างจากดวงอาทิตย์ส่องเข้าไปไม่ถึง ผู้ที่อยู่ในห้องมืดสนิทกำลังคลำทางออกไปสู่ความสว่างภายนอกแม้มีเทียนดวงน้อยให้แสงสว่างอยู่ก็ย่อมดีกว่าไม่มีเทียนดวงน้อยอยู่ในมือเลย การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะและการไม่ปฏิเสธพรหมเทพก็เช่นเดียวกัน.

ความรังเกียจหรือความนิยมยกย่องที่คนชั่วและคนดีได้รับเป็นผลแห่งกรรม ไม่ใช่เป็นอะไรอื่น ความรังเกียจที่คนชั่วได้รับเป็นผลแห่งกรรมชั่ว ความนิยมยกย่องที่คนดีได้รับเป็นผลแห่งกรรมดี คนอื่นทั้งหลายรวมทั้งตัวเราเองเป็นเครื่องมือของกรรม ที่จะเป็นเหตุให้ผลของกรรมชั่วและผลของกรรมดีปรากฏชัดเจนถูกต้องยิ่งขึ้นเท่านั้น จึงควรทำความเข้าใจในเรื่องนี้ให้ถูกต้อง อย่านิยมคำว่าชั่วช่างชี ดีช่างสงฆ์ เพราะไม่ถูกต้อง ความเสื่อมทั้งหลาย

เกิดจากความนิยมนี้ได้มากมาย.

แม้ทำความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนได้แล้ว การปฏิบัติที่ถูกต้องก็ย่อมจะต้องตามมาอย่างแน่นอน เพราะใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจ คือเป็นไปตามอำนาจความเห็นถูกเห็นผิดของใจ การอบรมความเห็นให้ถูก ให้เป็นสัมมาทิฐิ ไม่ให้เป็นมิจฉาทิฐิ จึงเป็นความสำคัญที่สุด.

ใจของเราทุกคนนี้สำคัญนัก สติก็สำคัญนัก ปัญญาก็สำคัญนัก ทั้งสามสิ่งนี้ไม่ควรแยกจากกัน มีใจก็ต้องให้มีสติ ต้องให้มีปัญญา ประคับประคองเคียงคู่กันไว้ให้เสมอ อย่าให้มีสิ่งอื่นนอกจากสติและปัญญาเข้าไปกำกับใจ สติและปัญญานี้เท่านั้นเมื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจแล้วจะทำให้ใจมีสัมมาทิฐิความเห็นชอบง่าย ตรงกันข้ามแม้ใจขาดสติและปัญญาควบคู่กันไปจะทำให้ใจมีมิจฉาทิฐิความเห็นผิดง่าย.

เมื่อมุ่งอบรมสัมมาทิฐิความเห็นชอบต้องพยายามมีสติใช้ปัญญาคือเหตุผลให้มาก อย่าปล่อยใจไปตามอำนาจของกิเลสความวุ่นวายฟุ้งซ่าน เตือนตนเองให้เสมอ ให้รู้จัก

ใช้ความคิดที่เป็นเหตุผล จะคิดพูดทำอะไรให้คำนึงถึงเหตุผลเป็นสำคัญ อย่ายกความเมตตากรุณาเป็นข้ออ้างแล้วทำทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล อย่าเห็นแก่ผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง แล้วทำทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล อย่านึกถึงอะไรทั้งนั้นที่ผิดเหตุผล แล้วทำทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ยกเลิกเหตุผล อย่าให้เป็นเช่นนั้นเป็นอันขาด.

จะมีสัมมาทิฐิได้ต้องถือเหตุผลเป็นสำคัญ และต้องเป็นเหตุผลที่ถูกต้องแท้จริง ต้องไม่ใช่เหตุผลที่ยกขึ้นเองตามความพอใจของตน อันเหตุผลที่ไม่ถูกต้องแท้จริงนั้นมีทางที่จะค้านได้ลบล้างได้ แต่เหตุผลที่ถูกต้องแท้จริงไม่มีทางที่จะค้านหรือลบล้างได้ ต้องมั่นคงหนักแน่นแน่วแน่อยู่เช่นไรก็เช่นนั้น หาอะไรมาค้านมาลบล้างก็จักไม่สำเร็จ เหตุผลต้องเป็นเช่นนั้น เช่นการทำดีต้องเป็นการทำดีจริง ถ้าทำไม่ดีจะยกเหตุผลอย่างไรมาอ้างว่าเป็นการทำดีย่อมไม่ได้ คดโกงเขาแล้วอ้างว่าเขารวยโกงนิด ๆ หน่อย ๆ ไม่เดือดร้อน หรือชาติก่อนเขาอาจจะโกงเราก็ได้ ชาตินี้เราโกงเขา ก็หายกัน เช่นนี้เรียกว่าไม่ใช่เหตุผล ไม่ใช่ความถูกต้อง ไม่เป็นความ

จริงแท้แน่นอน.

ทิฐิเป็นการเริ่มต้นที่สำคัญ มีสัมมาทิฐิคือความเห็นชอบ ก็จักดำเนินต่อไปอย่างถูกต้อง และจะถูกต้องตลอดสาย ไปทีเดียวตราบที่ยังมีสัมมาทิฐิอยู่ เกิดมีมิจฉาทิฐิขึ้น เมื่อใดเมื่อนั้นความถูกต้องจะสิ้นสุดลง หรือแม้ว่าจะยัง ถูกต้องอยู่ก็จะเป็นการถูกต้องโดยบังเอิญเท่านั้น ซึ่งความ บังเอิญนั้นไม่ใช่สิ่งที่ผู้มีปัญญาพอใจรับไว้ ผู้มีปัญญา พอใจในเหตุผลเท่านั้น เรื่องของทิฐิและผลของทิฐิ ทั้งที่ ชอบและที่ไม่ชอบ คือทั้งสัมมาทิฐิและมิจฉาทิฐิ เป็น เรื่องของเหตุผลโดยตลอด จึงเป็นเรื่องที่ผู้มีปัญญาสนใจ และผู้ปรารถนาจะมีปัญญาควรสนใจอย่างยิ่ง.

ศรัทธาที่ถูกต้องประการหนึ่งคือความเชื่อในกรรม เชื่อ ว่ากรรมดีจักให้ผลดี กรรมชั่วจักให้ผลชั่ว ผู้ใดทำกรรม ใดไว้จักได้รับผลของกรรมนั้น.

กรรมคือการกระทำ กรรมดีคือการกระทำดี กรรมชั่วคือ การกระทำชั่ว กรรมดีหรือการทำดีที่จักให้ผลดีนั้นมีความ หมายกว้าง เช่นเดียวกับกรรมชั่วที่จักให้ผลชั่วก็มีความ หมายกว้าง กรรมดีไม่ได้หมายถึงการทำบุญให้ทาน หรือถือ

ศีลภาวนาเพียงเท่านั้น กรรมดีหมายรวมถึงความมีสัมมาคารวะสุภาพอ่อนน้อม ซึ่งแม้จะเป็นเพียงความประพฤติปฏิบัติเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ก็นับเป็นกรรมดี เช่นเดียวกันกรรมไม่ดีก็มิได้หมายถึงการไม่มีศีลไม่มีธรรมเท่านั้น กรรมไม่ดีหมายรวมถึงความไม่มีสัมมาคารวะไม่สุภาพอ่อนน้อมด้วย ประเพณีไทยเรานั้นสอนให้มีกิริยาวาจาเรียบร้อยสุภาพอ่อนน้อม รู้จักไหว้รู้จักกราบท่านผู้ควรได้รับการไหว้การกราบ การประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นเป็นความดีงาม เป็นกรรมดีที่จะให้ผลดี ไม่ผิดไปจากหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ว่าให้เชื่อในกรรมและผลของกรรม.

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้แปลความว่า ศีลเป็นคุณรวมกำลังอย่างเลิศ ศีลเป็นเสบียงทางอย่างสูงสุด ศีลเป็นผู้นำทางอย่างประเสริฐ ซึ่งเป็นเครื่องขจรไปทั่วทิศได้พึ่งคุณของศีลแม้เพียงเท่านี้ น่าซาบซึ้งถึงความอัศจรรย์ของศีล ผู้มีปัญญาย่อมไม่ด่วนปฏิเสธศีล แม้เคลือบแคลงสงสัยว่าจะไม่เป็นดังกล่าว ก็ควรต้องลองทำศีลให้มีในตน ทำตนให้เป็นผู้มีศีล เพื่อพิสูจน์ว่าศีลมีคุณวิเศษดังกล่าวจริงหรือไม่ แต่ผู้ไม่มีปัญญาย่อมปฏิเสธทันที โดยไม่มีโอกาสพิสูจน์ ไม่ให้โอกาสตนเองได้รู้เห็น

ด้วยตนเองก่อนว่าศีลมีคุณวิเศษจริงหรือไม่จริง ย่อมพลาดโอกาสที่จะได้ใช้คุณวิเศษของศีลเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง.

ผู้มีปัญญาย่อมไม่ด่วนปฏิเสธไม่กระทำสิ่งที่มีผลเป็นสองทาง คือเสมอตัวหรือได้เปรียบ ผู้มีปัญญาจักปฏิเสธแต่สิ่งที่เสมอตัวหรือเสียเปรียบเท่านั้น.

เมื่อจะทำสิ่งใดที่เป็นบุญให้ตั้งปรารถนาหรือเจตนาให้ถูกต้อง เพื่อว่าผลแห่งบุญจะได้เป็นไปด้วยดี เป็นไปอย่างถูกต้อง แม้ตั้งปรารถนาหรือเจตนาไม่ถูกต้อง ผลของบุญจะไม่ถูกต้อง จะไม่ดีเท่าควร เมื่อทำบุญเช่นการสละบริจาค ถ้าตั้งเจตนาว่าเพื่อความได้มาที่ยิ่งกว่าสละไป เช่นนี้เป็นการตั้งเจตนาผิด เป็นความโลภ เพิ่มกิเลสตัวโลภะ เมื่อสละบริจาค ถ้าตั้งเจตนาว่าเพื่อช่วยทุกข์ผู้อื่น เพื่อช่วยให้เกิดความสำเร็จแก่ผู้อื่น เพื่อทำกิเลสกองโลภะของตนให้บรรเทาเบาบาง เช่นนี้เป็นการตั้งเจตนาถูก จักเป็นไปตามแรงแห่งเจตนาคือความจงใจหรือตั้งใจมั่น เป็นที่รู้กันอยู่ว่าใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจ การทำบุญก็เช่นกัน ใจมุ่งอย่างไร คือเจตนา

ตั้งอย่างไร ก็ย่อมเป็นไปอย่างนั้น ตั้งเจตนาให้เป็นการลดกิเลสก็ย่อมจักลดกิเลสได้ ตั้งให้เป็นการเพิ่มกิเลสก็ย่อมจักเพิ่มกิเลสได้ ผู้มีจิตศรัทธาเป็นบุญเป็นกุศลทั้งหลายมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องระวังความจงใจของตนในการสร้างบุญสร้างกุศล ไม่ควรให้เป็นการต้องเวียนว่ายตายเกิดเพิ่มภพชาติต่อไป.

ผู้มีปัญญายิ่งนั้นทำทุกอย่างโดยไม่มุ่งความได้มาซึ่งอะไรอื่น แต่มุ่งความหมดจดแห่งจิตใจ แห่งกิเลส.

การทำความหมดจดจากกิเลสให้เกิดแก่จิตใจนั้นเป็นการทำบุญทำกุศลที่ใหญ่ยิ่งหาที่เปรียบมิได้.

การชำระจิตหรือใจให้ผ่องใสเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เป็นที่พึงปรารถนาที่สุดของผู้มีปัญญาทั้งหลาย ไม่มีความสุขอื่นจะเสมอความสุขที่เกิดจากใจผ่องใสบริสุทธิ์ และใจจะผ่องใสได้ก็ต้องประกอบด้วยการปฏิบัติสองประการ คือ การไม่ทำบาปทั้งปวงและการทำกุศลให้ถึงพร้อม.

ในบรรดาการให้ทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญการให้ธรรมว่าเป็นเลิศ มีพระพุทธศาสนสุภาษิตกล่าวไว้

แปลความว่า ผู้ใดให้ที่พักอาศัยผู้นั้นชื่อว่าให้สิ่งทั้งปวง ผู้ใดพร่ำสอนธรรมผู้นั้นชื่อว่าให้อมฤต.

ผู้พร่ำสอนธรรมคือผู้ประพฤติปฏิบัติดีให้ปรากฏเป็นแบบอย่าง เป็นครูเป็นอาจารย์ของคนทั้งหลาย ผู้ต้องการเป็นผู้ให้อมฤตต้องศึกษาให้รู้พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตาม ไม่ว่าผู้ใดก็ตามที่ศึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้พร่ำสอนธรรมอย่างแท้จริง เป็นผู้ให้อมฤตอย่างแท้จริง ผู้จะให้ทานสิ่งใดได้ต้องเป็นผู้มีสิ่งนั้นก่อน ผู้จะให้อมฤตได้ต้องมีอมฤตก่อน และขึ้นชื่อว่าอมฤตแล้วไม่มีอมฤตใดเสมอด้วยธรรม ผู้มีธรรมจึงเป็นผู้มีอมฤต ผู้ปฏิบัติธรรมจึงเป็นผู้ให้อมฤต เกี่ยวข้องสืบเนื่องกันเช่นนี้ ควรเป็นที่สนใจอย่างยิ่งของผู้มีปัญญาทั้งหลาย.

ความดีคนดีทำง่าย คนชั่วทำยาก ความชั่วคนชั่วทำง่าย คนดีทำยาก ข้อนี้เป็นความจริง ฉะนั้นเมื่อยินดีพอใจจะทำอะไรที่เป็นความชั่ว ก็ให้มีสติตำหนิตนเองว่าเรานี้เป็นคนชั่ว เพราะถ้าเราไม่เป็นคนชั่วเราก็ต้องไม่คิดทำชั่ว

ง่าย ๆ สติที่จะตำหนิตนเองนี้แหละสำคัญ ที่สามารถจะยับยั้งเราให้พ้นจากการทำชั่วได้ เพียงคิดว่าเรานี้ชั่วจริง เราทำเช่นนี้ได้เราชั่วจริง เพียงคิดได้เช่นนี้ก็พอจะทำให้เกิดความยับยั้งที่จะทำความชั่วได้ แม้เพียงชั่วครั้งชั่วคราวก็ดีกว่าไม่ยับยั้งเสียเลย.

ความโลภนั้นไม่หมายถึงโลภอยากได้ทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น ความโลภยศโลภสรรเสริญโลภอยากได้หน้าได้ตา อยากได้บริวารผู้แวดล้อมเรียกว่าเป็นความโลภทั้งสิ้น เป็นกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งสิ้น ควรมีสติพิจารณาดูให้เห็นว่ามีอยู่ในใจตนมากน้อยเพียงไร กิเลสคือความโลภนี้มีอยู่มากความไม่พอก็มีมาก ก่อให้เกิดความร้อนความวุ่นความทะเยอทะยานไม่รู้จบสิ้น แม้จะมั่งมีมหาศาลก็ยังรู้สึกเหมือนเป็นคนขาดแคลน แม้จะเป็นใหญ่เป็นโตก็ยังเหมือนเป็นคนเล็กคนน้อยที่ยังต้องการผู้เสริมส่งบารมี เมื่อมีความรู้สึกไม่พอเช่นนี้อยู่ตราบใด จักหาความสุขไม่ได้อยู่ตราบนั้น หาเหตุผลไม่ได้อยู่ตราบนั้น จะกล่าวว่าเป็นผู้ขาดปัญญาทั้ง ๆ ที่ไม่ควรขาดก็น่าจะได้.

อันความอกตัญญูที่เกิดจากความไม่พอของคนเรานั้น ไม่

เป็นเพียงความอกตัญญูต่อบุคคลเท่านั้น ความไม่พออาจทำให้อกตัญญูต่อชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ได้ด้วย มีปรากฏมาแล้วทุกยุคทุกสมัย ในทุกประเทศชาติ ที่ท่านเรียกกันว่าขายชาติก็เกิดจากความไม่พอ การแสดงออกด้วยความไม่จงรักภักดีต่าง ๆ ต่อเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินต่อประเทศชาติศาสนาก็เกิดจากความไม่พอ เมื่อไม่พอก็ต้องแสวงหาทุกวิถีทาง มากน้อยรุนแรงไปตามอำนาจของมิจฉาทิฐิความเห็นไม่ชอบ หรือความไม่พอนั่นเอง.

เมื่อจะทำความดีใด ๆ ต้องทำใจให้เชื่อมั่นว่าการทำดีต้องให้ผลดีแน่นอนเสมอ เพียงแต่ว่าการให้ผลของกรรมนั้นเข้าใจยาก อาจจะเหมือนทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วได้ดี ต้องเข้าใจให้ถูกต้อง และเมื่อทำดีแล้วยังรู้สึกว่าไม่มีอะไรดีเกิดขึ้นก็ต้องทำความเข้าใจของตนเองให้ถูกต้องว่าผลของความดีที่กระทำนั้นยังไม่ทันบังเกิดเด่นชัดออกมาในรูปของวัตถุ แต่แน่นอนเหลือเกินในด้านจิตใจแล้วผลของการทำดีก็จะเกิดเป็นผลดีทันทีเสมอ อย่างน้อยเมื่อทำดีแล้วรู้สึกว่าจะต้องได้ดีก็ย่อมเป็นผลดีอย่างยิ่งแก่จิตใจเป็นความอบอุ่นเบิกบาน ภาคภูมิ ปราศจากความร้อนลังเล ตรงกันข้ามกับผู้ทำความไม่ดี อันผู้ทำกรรมไม่ดี

นั้นเมื่อทำแล้วยากนักที่จะไม่รู้สึกว่าตนทำไม่ดีจะต้องได้รับผลไม่ดีในวันหนึ่ง ความรู้สึกนี้แหละที่ให้ผลไม่ดีทันทีในด้านจิตใจ เป็นความหวั่นวิตกความร้อนความคาดคะเนไปในทางทรมานจิตใจต่าง ๆ เพราะฉะนั้นอย่าพอในการทำดี ความไม่พอนี้เป็นความไม่พออย่างเดียวที่ให้ผลดี นอกนั้นแล้วความไม่พอไม่ให้ผลดีเลย จึงควรหัดตนให้เป็นคนรู้จักพอดีกว่า.

ที่สงบที่ไหน ๆ อันเป็นที่สงบภายนอกบางที่เราก็อาจไปถึงได้ แต่บางทีก็ไม่อาจไปถึงได้ หรือบางทีก็ไม่มีสถานที่เช่นนั้นสำหรับเรา อาจจะมีแต่สำหรับผู้อื่น บางทีเรารู้อยู่ว่ามีสถานที่สงบสบายอยู่ที่นั่นที่นี่ แม้ว่าเราอยากจะเข้าไปสู่สถานที่นั้น แต่บางทีเราก็ไม่มีสิทธิจะเข้าไปสู่สถานที่นั้นเพื่อรับความสุขสงบอันเป็นที่ปรารถนานั้นได้ นั่นเป็นที่สงบภายนอก คือนอกตัวเราเอง นอกใจเราเอง แต่ถ้าที่สงบสุขนั้นเกิดขึ้นในตัวเราเอง เกิดขึ้นในใจเราเอง เราย่อมสามารถได้รับความสงบสุขนั้นได้อย่างเต็มที่ ไม่มีผู้ใดสิ่งใดจะอาจหวงกันกีดกั้นเราไม่ให้รับความสุขนั้นได้เลย เมื่อความจริงเป็นเช่นนี้ก็น่าจะคิดให้ดี คิดให้ลึกซึ้ง ว่าควรหรือไม่ที่เราจะพยายามสร้าง

ความสงบสุขขึ้นในตัวเราเอง ในใจเราเอง เพื่อว่าเราจะได้เป็นเจ้าของความสงบสุขนั้น ได้ลิ้มรสความสงบสุขนั้น โดยไม่มีผู้ใดสิ่งใดมาถือเป็นเจ้าของมากีดกันเราให้พ้นไปได้ อันความสงบสุขในใจตนเองของแต่ละคนนั้นมีคุณลักษณะพิเศษที่ให้ความสุขความสงบความเย็นสบายใจยิ่งไปกว่าความสงบสุขภายนอกมากมายนัก.

การสร้างความสงบความเย็นที่ทำได้ง่าย ๆ ประการหนึ่งก็คือให้พยายามระงับความต้องการให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ เห็นอะไรพบอะไรที่ไม่ใช่ของตนก็อย่าต้องการถือเป็นของตน อย่านึกฝันวาดภาพว่าจะมีนั้นได้นี่ที่ท่านมีท่านได้กันอยู่ เพราะความคิดนึกมุ่งมาดปรารถนาเช่นนั้นนำให้เกิดความร้อนความไม่สงบของใจ พยายามห้ามใจตนเองไม่ให้ปรุงคิดเห็นอะไร ๆ ทั้งหลายเป็นสิ่งที่น่าใคร่น่าปรารถนาต้องการ เพราะเมื่อเกิดความปรารถนาต้องการขึ้นแล้วความดิ้นรนเร่าร้อนย่อมตามมา ความสงบสุขย่อมเกิดไม่ได้ ความสุขย่อมมีไม่ได้ แม้พิจารณาให้ดีก็จะเห็นว่าไม่ควรเลยที่จะต้องได้รับความทุกข์เช่นนั้นด้วยการก่อของตนเอง ความทุกข์ที่ผู้อื่นก่อให้ก็มากนักหนากันอยู่แล้วในทุกวันนี้ ควรหรือที่จะสร้าง

ทุกข์ให้ตนเองอีกด้วย สร้างความสงบเย็นให้ตนเองไม่ดีกว่าหรือ.

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้แปลความว่า "ชนะตนนั้นแหละเป็นดี" ซึ่งเป็นการเตือนใจให้เห็นถูกเห็นชอบ ควรให้ความใส่ใจอย่างจริงจัง ผู้ที่สามารถเอาชนะตนได้นั้น เหมือนกับสามารถเอาชนะคนอื่นได้ทั้งโลกทีเดียว เอาชนะตนเองได้น้อยเพียงไรก็เอาชนะผู้อื่นได้น้อยเพียงนั้น เอาชนะตนเองได้มากเพียงไรก็เอาชนะผู้อื่นได้มากเพียงนั้น ผู้สามารถเอาชนะตนเองได้เด็ดขาด ย่อมสามารถเอาชนะผู้อื่นได้เด็ดขาด สิ้นทุกข์สิ้นร้อนน้อยใหญ่ทั้งสิ้นทั้งปวง.

ตนที่ท่านสอนให้เอาชนะไม่ใช่ตนที่ประกอบด้วยธาตุสี่มีดินน้ำไฟลม แต่หมายถึงตนที่มีจิตใจประกอบด้วยกิเลส กิเลสในใจนี้แหละที่มุ่งให้เป็นตนในที่นี้ ตนที่มีพระพุทธศาสนสุภาษิตให้เอาชนะคือกิเลสนั่นเอง เอาชนะกิเลสในใจตนได้ก็คือเอาชนะตนได้.

แพ้ตัวแพ้กิเลสก็คือแพ้ความโลภความโกรธความหลงนั่นเอง ผู้แพ้ก็คือผู้ยอมเป็นไปตามอำนาจของผู้ชนะ เมื่อแพ้

กิเลสในใจตนปล่อยตนให้กิเลสฉุดกระชากลากไปทางนั้นทางนี้ต่าง ๆ นานา นั่นแหละเรียกว่าผู้ไม่ชนะตน ผู้ชนะตนคือผู้ไม่ยอมให้ความโลภความโกรธความหลงมีอำนาจเหนือกว่าจนสามารถฉุดลากไปได้ สู่ที่ชั่วที่มืดที่สกปรก กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมอง เมื่อชักพาไปก็จะชักพาไปสู่ความเศร้าหมองความไม่ดีทั้งสิ้น กิเลสไม่มีจะชักพาไปสู่ความดีงามความผ่องใส.

เมื่อความโลภก็ตาม ความโกรธก็ตาม ความหลงก็ตามเกิดขึ้น ให้นึกว่าตนกำลังทำสงครามกับศัตรูใหญ่ อย่ายอมให้ศัตรูจับไป ต้องจับศัตรูไว้ แล้วทำลายเสีย ศัตรูต้องย่อยยับเพราะชัยชนะของเรา ไม่ใช่ว่าเราจะต้องย่อยยับเพราะศัตรู โลภแล้วให้พยายามมีสติรู้แล้วยับยั้งเสียทำลายเสีย ไม่ทำไปตามที่ความโลภบัญชาชี้ให้ทำ โกรธแล้วให้พยายามมีสติรู้แล้วดับเสีย ไม่ทำไปตามอำนาจที่ความโกรธบัญชาชี้ให้ทำที่ล้วนแต่รุนแรง หลงแล้วให้พยายามทำสติ ใช้ปัญญาคือเหตุผล ทำลายความหลงให้สิ้นไป ให้ปัญญาเกิดขึ้นแทนที่ ทำเช่นนี้เป็นการต่อสู้กับศัตรู ทำให้สม่ำเสมอ สู้ให้สม่ำเสมอ จะเป็นผู้ชนะ ชนะตนและชนะกิเลส ที่ท่านกล่าวว่าชนะตนนั้น

แหละเป็นดี ก็คือชนะที่ว่านี้.

คนดีมีความสว่างในใจ ไม่กลัวความสว่างภายนอก คนดีองอาจในทุกแห่ง ไม่สะทกสะท้านที่จะปรากฏตนในท่ามกลางคนทั้งหลาย ไม่กลัวความสว่างคือไม่กลัวความรู้เห็นของผู้ใดทั้งสิ้น คนไม่ดีกลัวการรู้เห็นของคนทั้งปวง เพราะแม้จะเป็นคนไม่ดีแต่ก็รู้ความไม่ดีนั้นเป็นที่พึงรังเกียจอย่างยิ่ง.

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้แปลความว่า ตนที่ฝึกดีแล้วเป็นแสงสว่างของบุรุษ หมายถึงผู้ที่ฝึกตนเป็นคนดีแล้วย่อมสามารถนำตนไปสู่ความดีงามต่าง ๆ ได้ นำตนไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ และสามารถนำผู้อื่นไปสู่ความดีงามต่าง ๆ ได้ ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ด้วย ท่านจึงกล่าวว่าเป็นแสงสว่าง เป็นเครื่องนำชีวิตเป็นเครื่องยังชีวิตให้สว่าง ถ้าต้องการเป็นแสงสว่างทั้งของตนเองและผู้อื่นก็ต้องทำตนให้เป็นคนดี คือมีโลภโกรธหลงน้อยที่สุด.

ผู้ที่สามารถรักษากายวาจาใจตนให้ดีได้นั้น ก็คือผู้ที่รักตนอย่างยิ่งนั่นเอง เพราะความรักตนอย่างยิ่งจึงทำให้ประ

พฤติปฏิบัติดีเพื่อให้ตนเป็นคนดี คนที่ถือเอาการได้มาเพื่อตนด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ละแม้ที่ทุจริต ไม่ใช่คนรักตนเอง ผู้ที่มีกิริยาวาจาหยาบคายก้าวร้าวทิ่มแทงหลอกลวงไม่ใช่คนรักตนเอง ไม่ใช่คนที่จะทำให้ตนเองสวัสดีได้ ตรงกันข้ามที่ทำเช่นนั้นเป็นการไม่รักตน แม้ว่าตนจะคิดว่าเป็นการที่ทำเพราะไม่รักผู้อื่นก็ตาม แต่ความจริงแท้เป็นการไม่รักตน เป็นการทำตนให้ต่ำทราม แม้จะคิดชั่วพูดชั่วทำชั่วเมื่อใด ขอให้นึกถึงตนเอง นึกว่าตนเองเป็นที่รักอย่างยิ่ง จึงไม่ควรทำลายตนเองราวกับตนเองเป็นที่รังเกียจเกลียดชังอย่างยิ่งจนถึงต้องทำลายเสีย เพราะการคิดชั่วพูดชั่วทำชั่วคือการทำลายตนอย่างแน่แท้.

บาปนั้นมีผู้เข้าใจว่าหมายถึงการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเขาเท่านั้น แต่ความหมายเพียงเท่านั้นแคบไป การทำบาปมีความหมายกว้างไกลยิ่งกว่านั้น การทำความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นจะทางกายหรือทางใจแก่คนใดสัตว์ใดเป็นบาปทั้งสิ้น เป็นสิ่งไม่ควรทำทั้งสิ้น เพราะเมื่อทำแล้วย่อมเป็นไปตามพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่าตนทำบาปเองย่อมเศร้าหมองเอง.

กรรมคือการกระทำ รวมทั้งกรรมดีคือกุศลกรรมและ

กรรมชั่วคืออกุศลกรรมหรือบาปกรรม ไม่เพียงแต่ลงมือกระทำทางกาย แม้เพียงใจดำริจะทำก็เป็นกรรมแล้ว เป็นกรรมทางใจ หรือที่เรียกว่ามโนกรรม พูดออกมาก็เป็นกรรมทางวาจา หรือที่เรียกว่าวจีกรรม ต่อเมื่อลงมือทำจึงเป็นกรรมทางกาย ที่เรียกว่ากายกรรม เมื่อเป็นกายกรรมเมื่อไร เมื่อนั้นกรรมก็สมบูรณ์พร้อม ให้ผลเต็มพร้อม คือเป็นกรรมดีก็ให้ผลดีพร้อม เป็นกรรมชั่วก็ให้ผลชั่วพร้อม แต่ไม่ว่าจะเริ่มก่อกรรมที่เป็นบาปเป็นอกุศลเพียงทางใจ ยังไม่ทันเป็นทางกายทางวาจา ความเศร้าหมองก็จะเกิดแก่ตนเองทันที เป็นความร้อนด้วยเจตนาบ้าง เป็นความเศร้าหมองขุ่นมัวด้วยเจตนาบ้าง เป็นความสลดสังเวชหวาดกลัวที่จะต้องกระทำบ้าง เหล่านี้หมายรวมเป็นความเศร้าหมองได้ทั้งสิ้น ตรงตามพระพุทธศาสนสุภาษิตที่กล่าวไว้ว่าตนทำบาปเองย่อมเศร้าหมองเอง.

บัณฑิตนั้นแม้จะเป็นคนดีอยู่ด้วยตัวของตัวเองแล้ว แต่ก็ยังยินดีที่จะได้อบรมตนให้เป็นคนดียิ่งขึ้น บัณฑิตไม่มีความเพ่งโทษผู้อื่น บัณฑิตจะเพ่งโทษตนเอง การเพ่งโทษตนเองนั้นเป็นการฝึกตนเองอย่างหนึ่งที่จักเกิดผลจริง

การเพ่งโทษผู้อื่นเป็นวิสัยของผู้ไม่ใช่บัณฑิต ผู้ที่เพ่งแต่โทษผู้อื่นไม่เพ่งโทษตนเองย่อมไม่เห็นโทษของตนเอง ย่อมไม่เห็นความบกพร่องที่จะต้องแก้ไขให้ดีขึ้น ย่อมไม่รู้ว่าตนมีโทษเพียงไร ในแง่ใด ไม่มีโอกาสจะแก้ไขตนเอง แต่จะมุ่งไปแก้ผู้อื่น ซึ่งจะไม่เป็นประโยชน์แก่ตนอย่างใด เพราะผู้อื่นนั้นไม่ใช่ว่าจะยอมให้แก้ไข เพราะถ้าเป็นผู้อื่นที่เป็นบัณฑิตก็ย่อมแก้ตนเองอยู่แล้ว ฝึกตนเองอยู่แล้ว ส่วนผู้อื่นที่ไม่ใช่บัณฑิตก็ย่อมไม่สนใจที่จะแก้ตนเองฝึกตนเองอยู่แล้ว ผู้อื่นจะไปช่วยแก้จึงเป็นไปได้ยาก ทุกคนจะดีหรือชั่วย่อมสำคัญที่ตนเอง ตนเองมีความดีพอที่จะยอมรับความไม่ถูกต้องไม่ดีงามของตนย่อมยินดีฝึกตน ย่อมมีโอกาสที่จะเป็นคนดียิ่งขึ้น.

ผู้ใดกำลังคิดว่าตนเป็นคนดี เป็นบัณฑิต อย่าเพียงแต่พอใจในความคิดนั้น แต่ต้องพิจารณาดูให้เห็นด้วยว่าตนกำลังฝึกตนเพียงไรหรือไม่ ถ้ากำลังมุ่งมั่นฝึกตนอยู่ก็นับว่าความคิดของตนที่ว่าตนเป็นบัณฑิตมีความถูกต้อง คือมีความถูกต้องอยู่ในระยะเวลาที่ยังฝึกตนอยู่ หยุดฝึกตนเมื่อไรต้องถือว่าความคิดที่ว่าตนเป็นบัณฑิตนั้นไม่ถูกต้องอีกต่อไปแล้ว.

ผู้ที่อบรมสมาธิทำใจให้สงบมากก็เท่ากับฝึกใจให้คุ้นเคยกับความสงบมาก มีความสงบมาก ผู้ที่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านวุ่นวายไปกับเรื่องกับอารมณ์ต่าง ๆ มาก ก็เท่ากับฝึกใจให้วุ่นวายฟุ้งซ่านมาก เพราะคุ้นเคยกับความวุ่นวายฟุ้งซ่านมาก ความสงบก็มีน้อย ผู้ที่อบรมปัญญามาก พยายามฝึกให้เกิดเหตุผลให้มาก ก็จะคุ้นเคยกับการใช้เหตุผลไม่ขาดเหตุผล ผู้ที่มีเหตุผลก็คือผู้ที่มีปัญญา ผู้ที่ขาดเหตุผลก็คือผู้ที่ขาดปัญญา เหตุผลหรือปัญญาก็ฝึกได้ เป็นไปตรงตามที่ว่าผู้ประพฤติดีย่อมฝึกตนนั่นเอง.

ทุกคนควรพิจารณาดูใจตนเอง ให้เห็นความปรารถนาต้องการที่แท้จริง ว่าต้องการอย่างไร ต้องการเป็นคนฉลาด มีปัญญา มีเหตุผล ก็ต้องประพฤติคือคิดพูดทำแต่สิ่งที่เป็นไปตามเหตุผล ถูกต้องด้วยเหตุผล ต้องการเป็นคนดีก็ต้องประพฤติดี ให้พร้อมทั้งกายวาจาใจให้สม่ำเสมอ การคิดดีพูดดีทำดีเพียงครั้งคราวหาอาจทำตนให้เป็นคนดีได้ไม่ หาเป็นการประพฤติดีที่ฝึกตนไม่.

ผู้ที่ฝึกตนให้ดีแล้วย่อมเป็นที่พึ่งของตนเองได้ ใครรู้ใครเห็นย่อมยินดีจะให้ความอุปการะช่วยเหลือ ความขัดข้อง

ย่อมไม่มีแก่ผู้มีตนฝึกดีแล้ว ความดีนี้มีอานุภาพยิ่งใหญ่ จึงไม่ควรประมาทความดี ควรทำความดีให้เสมอ ให้มาก ให้เต็มสติปัญญาความสามารถ มีโอกาสใด มีช่องทางใด ที่จะทำความดีได้ พึงอย่าละโอกาสนั้น พึงอย่าละช่องทางนั้น แต่พึงรีบทำในทันที ฝึกตนให้ดีได้เพียงไรจะประจักษ์ด้วยตนเองว่าได้ที่พึ่งที่ดีเพียงนั้น ไม่ต้องว้าเหว่ไม่ต้องเกรงว่าจะมีอุปสรรคใด ๆ เกิดได้ในชีวิต.

ทุกคนต้องการความสุข ความเจริญรุ่งเรือง ความปลอดภัย ทุกคนจะบรรลุถึงความมุ่งมาดปรารถนาได้ต่อเมื่อทำความดี จุดมุ่งหมายสูงเพียงใดก็ยิ่งต้องทำความดีสูงเพียงนั้น คือถ้าอยากมีความสุขมากก็ต้องทำความดีมาก ไม่เช่นนั้นก็จะไม่เกิดผลดังที่ต้องการ.

ความดีนั้นเปรียบได้ดังแก้วสารพัดนึก ความจริงเป็นเช่นนี้ แต่แม้ไม่พิจารณาให้ลึกซึ้งก็ยากที่จะเห็นความจริงนี้ได้ บรรดาผู้ไม่ทำความดีทั้งหลาย เช่นเป็นคนหลอกลวง ทรยศคดโกงต่าง ๆ เป็นต้น แล้วได้รับผลเป็นทรัพย์สินเงินทองยศฐานันดรบรรดาศักดิ์ เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้คนเป็นอันมากเห็นผิดเป็นชอบ เห็นชั่วเป็นดี เช่น

เห็นว่าความคดโกงเป็นทางให้ได้มาซึ่งสิ่งพึงปรารถนา แล้วก็พอใจที่จะประพฤติตนเป็นคนคดโกง โดยมากเห็นผิดเข้าใจผิดเพราะไม่พิจารณาให้ลึกซึ้งเพียงพอ ที่ว่ากันว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วได้ดี ก็เพราะเหตุผลเดียวกันนี้ คือพิจารณาไม่ลึกซึ้ง ดูแต่เพียงผิวเผิน คิดแต่เพียงผิวเผิน คือดูแต่เพียงทรัพย์สินหรือลาภยศที่ได้หลังจากการทำไม่ดีเช่นลักขโมยทรยศคดโกง ถ้าดูให้ถึงจิตใจคือดูให้ลึกซึ้งเพียงพอ ก็จะเห็นว่าจิตใจของผู้ได้ลาภได้ยศต่าง ๆ หลังจากทำไม่ดีนั้นไม่มีความสุข และใครเล่าที่ไม่ต้องการความสุข.

ผู้ทำความไม่ดีไม่ชอบไม่สุจริตทั้งหลายเป็นผู้รักษาตนไม่ได้ ผู้อื่นทั้งหลายก็ไม่ช่วยรักษา ผลย่อมเป็นความไม่สวัสดีทั้งทางกายและทางใจ คือใจก็วุ่นวายไม่สงบ กายก็จักไปสู่ที่ชั่วที่เดือดร้อนได้ในวันหนึ่งอย่างแน่นอน.

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้แปลความว่า ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ควรรักษาตนนั้นให้ดี เป็นคำเตือนใจที่ไพเราะยิ่งนัก ควรยิ่งนักที่จะได้รับความสนใจอย่างยิ่ง ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ควรรักษาตนนั้นให้ดี ขอให้ทบทวนคำ

เตือนนี้ให้เสมอ แล้วจะรู้สึกว่าเป็นคำเตือนที่สุภาพอ่อนโยน และไพเราะลึกซึ้ง เมื่อทบทวนคำเตือนนี้แล้วก็พึงนึกเลยไปว่าท่านผู้กล่าวคำเตือนได้เช่นนี้ต้องมีความปรารถนาดีอย่างที่สุดต่อเราทุกคน จึงควรเคารพท่าน เชื่อถือท่าน ให้ความสนใจและปฏิบัติให้เป็นไปตามคำของท่าน เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณและน้ำใจอันงดงามของท่านที่มีต่อเราทั้งหลาย.

คนจะเป็นคนดีได้ต้องสำคัญที่มีจิตใจดีก่อน เพราะใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจ รักษาใจให้ดีได้เพียงไรเรียกว่ารักษาตัวให้ดีได้เพียงนั้น ใจเต็มไปด้วยความโลภความโกรธความหลงมากเพียงไร ตนที่มีใจนั้นครองอยู่ก็จะเป็นตนที่ดีไม่ได้เพียงนั้น ความรักตนของผู้มีใจเช่นนั้นย่อมไม่เป็นความรักที่ถูกแท้ ไม่ทำให้เกิดผลดีแก่ตนอย่างไร ทำใจให้ลดความโลภความโกรธความหลงได้มากเพียงไร แม้จะไม่รู้สึกว่ารักตนแต่นั้นก็เป็นความรักตน เป็นการสามารถรักษาตนได้มากเพียงนั้น.

ร. พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร
นายเฉลียว โพธิเกษม ผู้พิมพ์โฆษณา ๓๐/๑๑/๒๕๒๕